

Dz.U. 2000 Nr 23 poz. 295**OBWIESZCZENIE MINISTRA SPRAW WEWNĘTRZNYCH
I ADMINISTRACJI****z dnia 2 marca 2000 r.****w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy o cmentarzach
i chowaniu zmarłych**

1. Na podstawie art. 149 ustawy z dnia 24 lipca 1998 r. o zmianie niektórych ustaw określających kompetencje organów administracji publicznej - w związku z reformą ustrojową państwa (Dz.U. Nr 106, poz. 668) ogłasza się w załączniku do niniejszego obwieszczenia jednolity tekst ustawy z dnia 31 stycznia 1959 r. o cmentarzach i chowaniu zmarłych (Dz.U. Nr 11, poz. 62), z uwzględnieniem zmian wprowadzonych:
  - 1) ustawą z dnia 6 lipca 1972 r. o zmianie ustawy o cmentarzach i chowaniu zmarłych (Dz.U. Nr 27, poz. 194)
- ujętych w obwieszczeniu Ministra Gospodarki Terenowej i Ochrony Środowiska z dnia 20 października 1972 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy z dnia 31 stycznia 1959 r. o cmentarzach i chowaniu zmarłych (Dz.U. Nr 47, poz. 298),
  - 2) ustawą z dnia 17 maja 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej (Dz.U. Nr 29, poz. 154),
  - 3) ustawą z dnia 17 maja 1990 r. o podziale zadań i kompetencji określonych w ustawach szczególnych pomiędzy organy gminy a organy administracji rządowej oraz o zmianie niektórych ustaw (Dz.U. Nr 34, poz. 198),
  - 4) ustawą z dnia 14 czerwca 1991 r. o zmianie ustawy o cmentarzach i chowaniu zmarłych (Dz.U. Nr 64, poz. 271),
  - 5) ustawą z dnia 26 czerwca 1997 r. o zmianie ustawy o cmentarzach i chowaniu zmarłych (Dz.U. Nr 126, poz. 805),
  - 6) ustawą z dnia 4 września 1997 r. o działach administracji rządowej (Dz.U. Nr 141, poz. 943 i z 1998 r. Nr 162, poz. 1122),
  - 7) ustawą z dnia 24 lipca 1998 r. o zmianie niektórych ustaw określających kompetencje organów administracji publicznej - w związku z reformą ustrojową państwa (Dz.U. Nr 106, poz. 668),
  - 8) ustawą z dnia 21 stycznia 2000 r. o zmianie niektórych ustaw związanych z funkcjonowaniem administracji publicznej (Dz.U. Nr 12, poz. 136)
i zmian wynikających z przepisów wydanych przed dniem wydania tekstu jednolitego.
2. Podany w załączniku do niniejszego obwieszczenia jednolity tekst ustawy nie obejmuje:
  - 1) art. 22 ustawy z dnia 31 stycznia 1959 r. o cmentarzach i chowaniu zmarłych (Dz.U. Nr 11, poz. 62), który stanowi:

- „Art. 22. W ustawie z dnia 28 marca 1933 r. o grobach i cmentarzach wojennych (Dz.U. Nr 39, poz. 311) art. 10 otrzymuje brzmienie:
- „Art. 10. Do grobów i cmentarzy wojennych stosuje się odpowiednio przepisy o cmentarzach i chowaniu zmarłych.”;
- 2) art. 3 ustawy z dnia 6 lipca 1972 r. o zmianie ustawy o cmentarzach i chowaniu zmarłych (Dz.U. Nr 27, poz. 194), który stanowi:
- „Art. 3. Ustawa wchodzi w życie z dniem 1 września 1972 r.”;
- 3) art. 77 ustawy z dnia 17 maja 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej (Dz.U. Nr 29, poz. 154), który stanowi:
- „Art. 77. Ustawa wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.”;
- 4) art. 47 ustawy z dnia 17 maja 1990 r. o podziale zadań i kompetencji określonych w ustawach szczególnych pomiędzy organy gminy a organy administracji rządowej oraz o zmianie niektórych ustaw (Dz.U. Nr 34, poz. 198), który stanowi:
- „Art. 47. Ustawa wchodzi w życie z dniem 27 maja 1990 r.”;
- 5) art. 3 ustawy z dnia 14 czerwca 1991 r. o zmianie ustawy o cmentarzach i chowaniu zmarłych (Dz.U. Nr 64, poz. 271), który stanowi:
- „Art. 3. Ustawa wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.”;
- 6) art. 2 ustawy z dnia 26 czerwca 1997 r. o zmianie ustawy o cmentarzach i chowaniu zmarłych (Dz.U. Nr 126, poz. 805), który stanowi:
- „Art. 2. Ustawa wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia.”;
- 7) art. 97 ustawy z dnia 4 września 1997 r. o działach administracji rządowej (Dz.U. Nr 141, poz. 943 i z 1998 r. Nr 162, poz. 1122), który stanowi:
- „Art. 97. Ustawa wchodzi w życie z dniem 1 kwietnia 1999 r.”;
- 8) art. 150 ustawy z dnia 24 lipca 1998 r. o zmianie niektórych ustaw określających kompetencje organów administracji publicznej - w związku z reformą ustrojową państwa (Dz.U. Nr 106, poz. 668), który stanowi:
- „Art. 150. Ustawa wchodzi w życie z dniem 1 stycznia 1999 r., z wyjątkiem art. 26, art. 128 pkt 2, art. 139 pkt 1 i 10, art. 145 ust. 2 i 4, art. 146 ust. 2 i 4 oraz art. 147 ust. 2 i 3, które wchodzi w życie z dniem ogłoszenia i art. 34 pkt 1, art. 36 pkt 23, art. 48 pkt 1 i 3, art. 84, art. 97 pkt 1-3, 5-10 i 12-36 oraz art. 139 pkt 9 lit. a), które wchodzi w życie z dniem 1 stycznia 2000 r.”;
- 9) art. 75 ustawy z dnia 21 stycznia 2000 r. o zmianie niektórych ustaw związanych z funkcjonowaniem administracji publicznej (Dz.U. Nr 12, poz. 136), który stanowi:
- „Art. 75. Ustawa wchodzi w życie z dniem ogłoszenia, z wyjątkiem:
- 1) art. 71, który wchodzi w życie z dniem ogłoszenia z mocą od dnia 1 stycznia 1999 r.,
  - 2) art. 5 pkt 6 i 8, art. 8 pkt 3, art. 25 pkt 26 i art. 29 pkt 2, które wchodzi w życie z dniem ogłoszenia z mocą od dnia 1 stycznia 2000 r.,
  - 3) art. 24 pkt 6-10 i art. 41 pkt 2, które wchodzi w życie z dniem 1 kwietnia 2000 r.,

- 4) art. 63 ust. 2, który wchodzi w życie z dniem 1 września 2000 r.,
- 5) art. 2, art. 14 pkt 2 lit. a), c)-e), pkt 3, 4 i 5 lit. a), art. 15 pkt 10 lit. d), art. 26 pkt 1, art. 30 pkt 1, art. 39 pkt 1 lit. a), art. 40 pkt 2 lit. b), art. 46 i art. 62, które wchodzi w życie z dniem 1 stycznia 2001 r.,
- 6) art. 25 pkt 20, który wchodzi w życie z dniem 1 września 2001 r.”.

USTAWA
z dnia 31 stycznia 1959 r.

**Opracowano na pod-
stawie: tj. Dz.U. z
2000 Nr 23 poz. 295**

o cmentarzach i chowaniu zmarłych

Art. 1.

1. Zakładanie i rozszerzanie cmentarzy komunalnych należy do zadań własnych gminy.
2. O założeniu lub rozszerzeniu cmentarza komunalnego decyduje rada gminy, a w miastach na prawach powiatu rada miasta, po uzyskaniu zgody właściwego inspektora sanitarnego.
3. Właściwe władze kościelne decydują o założeniu lub rozszerzeniu cmentarza wyznaniowego, które może nastąpić na terenie przeznaczonym na ten cel w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego, po uzyskaniu zgody właściwego inspektora sanitarnego.
4. O zamknięciu cmentarza komunalnego decyduje właściwa rada gminy lub rada miasta, po zasięgnięciu opinii właściwego inspektora sanitarnego.
5. O zamknięciu cmentarza wyznaniowego decyduje właściwa władza kościelna, po zasięgnięciu opinii właściwego inspektora sanitarnego.

Art. 2.

1. Utrzymanie cmentarzy komunalnych i zarządzanie nimi należy do właściwych zarządów gmin (miast), na których terenie cmentarz jest położony.
2. Utrzymanie cmentarzy wyznaniowych i zarządzanie nimi należy do związków wyznaniowych.

Art. 3.

1. Cmentarze zakłada się i rozszerza na terenach określonych w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego.
2. Zasady i tryb nabycia gruntów pod cmentarze określa ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (Dz.U. Nr 115, poz. 741).

Art. 4.

Cmentarze komunalne zakłada się w zasadzie na terenie każdej gminy lub miasta, jednakże w uzasadnionych przypadkach można założyć cmentarz dla kilku gmin.

Art. 5.

1. Cmentarze powinny znajdować się na ogrodzonym terenie, odpowiednim pod względem sanitarnym.
2. Na każdym cmentarzu powinien być dom przedpogrzebowy lub kostnica, które służą:
  - 1) do składania ciał osób zmarłych do czasu ich pochowania,
  - 2) do wykonywania oględzin zwłok ludzkich dla celów sądowo-lekarskich, sanitarnych oraz policyjnych,
  - 3) do wykonywania innych czynności związanych z chowaniem zwłok.
3. Przepisy określające, jakie tereny pod względem sanitarnym są odpowiednie na cmentarze, wyda w drodze rozporządzenia minister właściwy do spraw administracji publicznej w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw środowiska oraz ministrem właściwym do spraw zdrowia; przepisy te w szczególności powinny określać:
  - 1) szerokość pasów izolujących teren cmentarny od innych terenów, a w szczególności terenów mieszkaniowych,
  - 2) odległość cmentarza od źródeł ujęcia wody,
  - 3) wymagania co do poziomu wód gruntowych na terenach przeznaczonych pod cmentarze.

Art. 6.

1. Użycie terenu cmentarnego po zamknięciu cmentarza na inny cel nie może nastąpić przed upływem 40 lat od dnia ostatniego pochowania zwłok na cmentarzu. Po upływie powyższego terminu zarząd gminy (zarząd miasta na prawach powiatu) może wydać decyzję o użyciu terenu cmentarnego na inny cel zgodny z planem zagospodarowania przestrzennego, z zastrzeżeniem ust. 2.
2. Jeżeli teren cmentarny stanowi lub stanowił uprzednio własność Kościoła Katolickiego lub innego kościoła albo związku wyznaniowego, wydanie decyzji o użyciu terenu cmentarnego na inny cel wymaga zgody właściwej władzy tego kościoła lub związku wyznaniowego.
3. Decyzję o użyciu terenu cmentarnego, będącego uprzednio cmentarzem wyznaniowym Kościoła Katolickiego lub innego kościoła albo związku wyznaniowego, na inny cel wydaje się po zasięgnięciu opinii właściwej władzy tego kościoła lub związku wyznaniowego co do sposobu oznaczenia i upamiętnienia terenu pocmentarnego.
4. Użycie terenu cmentarnego na inny cel jest dopuszczalne pod warunkiem zachowania pamiątek wartości historycznej, archeologicznej lub artystycznej. Pamiątki te mogą być przeniesione w odpowiednie miejsce za zezwoleniem wojewódzkiego konserwatora zabytków. Jeżeli cmentarz lub jego część są wpisane do rejestru zabytków, użycie terenu na inny cel wymaga zgody ministra właściwego do spraw kultury.
5. W przypadkach uzasadnionych szczególnymi celami publicznymi właściwy ze względu na miejsce terenu cmentarnego organ może wystąpić do ministra wła-

ściwego do spraw administracji publicznej o zwolnienie z wymogu uzyskania zgody, o której mowa w ust. 2.

7. Przy zmianie przeznaczenia terenu cmentarnego szczątki zwłok znajdujące się na tym terenie powinny być przeniesione na inny cmentarz na koszt nabywcy terenu lub nowego jego użytkownika.

ust. 6 w art. 6 skreślony

Art. 7.

1. Grób nie może być użyty do ponownego chowania przed upływem lat 20.
2. Po upływie lat 20 ponowne użycie grobu do chowania nie może nastąpić, jeżeli jakkolwiek osoba zgłosi zastrzeżenie przeciw temu i uiści opłatę przewidzianą za pochowanie zwłok. Zastrzeżenie to ma skutek na dalszych lat 20 i może być odnowione.
3. Przepisy ust. 1 i 2 nie mają zastosowania do pochowania zwłok w grobach murowanych, przeznaczonych do pomieszczenia zwłok więcej niż jednej osoby.
4. Dozwolone są umowy, przedłużające termin, przed upływem którego nie wolno użyć grobu do ponownego pochowania.
5. Niezależnie od powyższych przepisów jest wzbronione użycie do ponownego pochowania grobów, mających wartość pamiątek historycznych (ze względu na swą dawność lub osoby, które są w nich pochowane, lub zdarzenia, z którymi mają związek) albo wartość artystyczną.
6. W istniejących grobach murowanych dopuszcza się chowanie zwłok osób zmarłych w ciągu 20 lat po wydaniu decyzji o zamknięciu cmentarza. Przy zmianie przeznaczenia terenu cmentarnego przepis art. 6 ust. 4 ma zastosowanie również do zwłok pochowanych w tym dwudziestoletnim okresie.

Art. 8.

1. Przyjęcie zwłok do pochowania na cmentarz następuje po przedstawieniu dokumentów określonych w art. 11 ust. 5 i 9.
2. W miejscowościach, w których nie ma cmentarzy komunalnych, zarząd cmentarza wyznaniowego jest obowiązany umożliwić pochowanie na tym cmentarzu, bez jakiegokolwiek dyskryminacji, osób zmarłych innego wyznania lub niewierzących.
3. Zarząd cmentarza wyznaniowego nie może odmówić pochowania zwłok osób, które posiadają nabyte prawo do pochówku w określonym miejscu tego cmentarza.
4. Prawo to służy, obok osoby określonej w ust. 3, także jej bliskim, to jest małżonkowi, wstępnym, zstępnym, rodzeństwu i przysposobionym.
5. Zwłoki osób, o których mowa w ust. 3 i 4, powinny być przez zarząd cmentarza traktowane na równi ze zwłokami osób należących do wyznania, do którego należy cmentarz, a w szczególności pod względem wyznaczenia miejsca pochowania, właściwego ceremoniału pogrzebowego i wznoszenia stosownych nagrobków.

Art. 9.

1. Zwłoki osób zmarłych nie mogą być chowane przed upływem 24 godzin od chwili zgonu z wyjątkiem określonym w ust. 3.
2. Najpóźniej po upływie 72 godzin od chwili zgonu zwłoki powinny być usunięte z mieszkania celem pochowania lub w razie odroczenia terminu pochowania - złożone w domu przedpogrzebowym lub kostnicy do czasu pochowania.
3. Zwłoki osób zmarłych na choroby zakaźne, których wykaz ustala minister właściwy do spraw zdrowia, powinny być natychmiast po stwierdzeniu zgonu usunięte z mieszkania i pochowane w ciągu 24 godzin od chwili zgonu na najbliższym cmentarzu.
4. Wyjątki od terminów określonych w ust. 2 mogą być czynione jedynie po utrwaleniu zwłok za zezwoleniem właściwego miejscowo inspektora sanitarnego.
5. Od chwili zgonu aż do pochowania zwłoki powinny być przechowywane w taki sposób, aby nie mogły powodować szkodliwego wpływu na otoczenie. Przepisy o przechowywaniu zwłok wydaje minister właściwy do spraw zdrowia.

Art. 10.

1. Prawo pochowania zwłok ludzkich ma najbliższa pozostała rodzina osoby zmarłej, a mianowicie:
  - 1) pozostały małżonek(ka),
  - 2) krewni zstępni,
  - 3) krewni wstępni,
  - 4) krewni boczni do 4 stopnia pokrewieństwa,
  - 5) powinowaci w linii prostej do 1 stopnia.Prawo pochowania zwłok osób wojskowych zmarłych w czynnej służbie wojskowej przysługuje właściwym organom wojskowym w myśl przepisów wojskowych. Prawo pochowania zwłok osób zasłużonych wobec Państwa i społeczeństwa przysługuje organom państwowym, instytucjom i organizacjom społecznym. Prawo pochowania zwłok przysługuje również osobom, które do tego dobrowolnie się zobowiązują.
2. Zwłoki nie pochowane przez osoby, organy i instytucje wymienione w ust. 1 mogą być przekazane szkołom wyższym do celów naukowych. Decyzję o wydaniu zwłok szkołom wyższym wydaje właściwy starosta.
3. Zwłoki nie pochowane względnie nie przekazane szkołom wyższym (ust. 1 i 2) powinny być pochowane przez ośrodek pomocy społecznej miejsca zgonu.
4. Obowiązek pochowania zwłok, określony w ust. 3, nie wyklucza żądania zwrotu kosztów na podstawie innych ustaw.
5. Minister właściwy do spraw sprawiedliwości unormuje sprawę postępowania ze zwłokami osób zmarłych w czasie odbywania kary pozbawienia wolności w więzieniu oraz osób straconych na podstawie wyroków kary śmierci.

Art. 11.

1. Zgon i jego przyczyna powinny być ustalone przez lekarza, leczącego chorego w ostatniej chorobie.

2. W razie niemożności dopełnienia przepisu ust. 1, stwierdzenie zgonu i jego przyczyny powinno nastąpić w drodze oględzin, dokonywanych przez lekarza lub w razie jego braku przez inną osobę, powołaną do tej czynności przez właściwego starostę przy czym koszty tych oględzin i wystawionego świadectwa nie mogą obciążać rodziny zmarłego.
3. Minister właściwy do spraw zdrowia określi w drodze rozporządzenia:
  - 1) sposób dokonywania oględzin oraz kwalifikacje osób, które z braku lekarzy mogą być powoływane do wykonania oględzin,
  - 2) w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw administracji publicznej zasady wzywania lekarzy, o których mowa w ust. 2, w celu stwierdzenia zgonu i jego przyczyny,
  - 3) w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw finansów publicznych oraz ministrem właściwym do spraw administracji publicznej zasady pokrywania wydatków związanych z wykonywaniem oględzin.
4. Osoby wymienione w ust. 1 i 2 stwierdzają zgon i jego przyczyny w sporządzonych w tym celu kartach zgonu. Karty zgonu powinny być wypełnione w dwóch egzemplarzach dla każdego przypadku zgonu według wzoru, którego treść oraz sposób wypełnienia określa minister właściwy do spraw administracji publicznej w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw zdrowia.
5. Jeden z egzemplarzy karty zgonu, zawierającej adnotację urzędu stanu cywilnego o zarejestrowaniu zgonu, przedstawia się administracji cmentarza w celu pochowania zwłok, drugi zaś służy do celów statystycznych.
6. Na pochowanie zwłok bądź przekazanie ich szkołom wyższym wymagane jest uprzednie stwierdzenie zgonu i jego przyczyn w karcie zgonu, zawierającej adnotację urzędu stanu cywilnego o zarejestrowaniu zgonu.
7. Lekarze stwierdzający zgon i jego przyczyny obowiązani są udzielać właściwym organom na żądanie dla celów statystycznych wyjaśnień, odnoszących się do faktu zgonu i jego przyczyny. O ile zmarły pozostawał podczas ostatniej choroby pod opieką lekarską, wyjaśnienia powinny również dotyczyć przebiegu tej choroby. Wyjaśnienia te stanowią tajemnicę służbową i mogą być wykorzystywane tylko dla celów statystycznych oraz w postępowaniu sądowym.
8. Zarówno lekarz, jak i inne osoby powołane do dokonywania oględzin zwłok (ust. 1 i 2), jeżeli przy dokonaniu tej czynności powezmą pewność lub uzasadnione podejrzenie, że przyczyną zgonu była choroba zakaźna, podlegająca obowiązkowemu zgłoszeniu, powinni zawiadomić o tym natychmiast właściwego inspektora sanitarnego. W przypadku uzasadnionego podejrzenia, że przyczyną zgonu było przestępstwo, lekarz, jak i inne osoby powołane do oględzin zwłok powinni zawiadomić o tym natychmiast właściwego prokuratora lub najbliższy posterunek Policji.
9. W przypadkach, w których zachodzi uzasadnione podejrzenie, że przyczyną zgonu było przestępstwo, na pochowanie zwłok oprócz karty zgonu wymagane jest zezwolenie prokuratora.

Art. 12.

1. Zwłoki mogą być pochowane przez złożenie w grobach ziemnych, w grobach murowanych lub katakumbach i zatopienie w morzu.

2. Przenoszenie lub przewożenie zwłok w otwartych trumnach jest wzbronione.
3. Groby ziemne i groby murowane, przeznaczone na składanie zwłok i szczątków ludzkich, mogą się znajdować tylko na cmentarzach.
4. Minister Gospodarki Przestrzennej i Budownictwa w porozumieniu z Ministrem Zdrowia i Opieki Społecznej może w drodze rozporządzenia określić wyjątki od zasad ustalonych w niniejszym artykule oraz ustalić szczegółowy sposób stosowania przepisów niniejszej ustawy do tych wyjątków.

Art. 13.

Zwłoki osób zmarłych lub zabitych w miejscach publicznych przewozi się przed ich pochowaniem, na wniosek właściwego organu, do zakładu medycyny sądowej, a w razie jego braku na obszarze powiatu - do najbliższego szpitala mającego prosektorium, celem ustalenia przyczyny zgonu. Organizowanie tego przewozu należy do zadań powiatu.

Art. 14.

1. Przewożenie zwłok i szczątków w granicach Państwa na odległość nie więcej niż 60 kilometrów, a na obszarze gmin, na których terenie nastąpił zgon, bez względu na odległość może być dokonywane bez uzyskania zezwolenia.
2. Przewożenie zwłok i szczątków w obrębie Państwa na odległość dalszą, przewożenie koleją, samolotami i statkami na wszelką odległość oraz wywożenie poza granice Państwa może nastąpić po uzyskaniu zezwolenia - właściwego inspektora sanitarnego.
3. Na sprowadzenie zwłok i szczątków z obcego państwa należy uzyskać zezwolenie starosty właściwego dla miejsca, w którym zwłoki i szczątki mają być pochowane, działającego w porozumieniu z właściwym inspektorem sanitarnym.
4. W przypadku śmierci na skutek choroby zakaźnej, wymienionej w wykazie ustalonym przez ministra właściwego do spraw zdrowia, zezwolenie na przewóz zwłok nie może być udzielone przed upływem dwóch lat od dnia zgonu. Wyjątki od tej zasady mogą być czynione przez ministra właściwego do spraw zdrowia, który może te uprawnienia przekazać wojewódzkim inspektorom sanitarnym.

Art. 15.

1. Ekshumacja zwłok i szczątków może być dokonana:
  - 1) na umotywowaną prośbę osób uprawnionych do pochowania zwłok za zezwoleniem właściwego inspektora sanitarnego,
  - 2) na zarządzenie prokuratora lub sądu,
  - 3) na podstawie decyzji właściwego inspektora sanitarnego w razie zajęcia terenu cmentarza na inny cel.
2. W przypadkach wymienionych w ust. 1 pkt 3 zwłoki i szczątki powinny być pochowane na nowo w innym miejscu. W przypadkach wywłaszczenia terenu cmentarnego koszt ekshumacji i przeniesienia ponosi nabywca terenu.
3. Zwłoki osób zmarłych na choroby zakaźne, których wykaz ustala minister właściwy do spraw zdrowia, nie mogą być ekshumowane w przypadkach przewidzianych w ust. 1 pkt 1, przed upływem 2 lat od dnia zgonu.

Art. 16.

1. Ciała osób zmarłych na okrętach będących na pełnym morzu powinny być pochowane przez zatopienie w morzu zgodnie ze zwyczajami morskimi. W przypadkach, kiedy okręt może w przeciągu 24 godzin przybyć do portu objętego programem podróży, należy zwłoki przewieźć na ląd i tam pochować.
2. Wyjątki od przepisów ust. 1 mogą być czynione przez kapitana okrętu z uwzględnieniem wskazań sanitarnych i wojskowych, jeżeli chodzi o okręty wojenne lub inne używane dla celów wojskowych.

art. 17. skreślony**Art. 18.**

1. Kto narusza przepisy niniejszej ustawy lub rozporządzeń wydanych na jej podstawie, podlega karze aresztu lub grzywny.
2. Orzekanie następuje w trybie przepisów o postępowaniu w sprawach o wykroczenia.

Art. 19.

Przepisy niniejszej ustawy dotyczące ekshumacji i przewożenia zwłok nie odnoszą się do archeologicznych prac wykopaliskowych, dotyczących grobów i cmentarzysk położonych poza terenem cmentarzy objętych niniejszą ustawą.

Art. 20.

Minister właściwy do spraw administracji publicznej w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw zdrowia określa w drodze rozporządzenia wymagania, jakim powinny odpowiadać cmentarze, groby i inne miejsca grzebania zwłok, sposób prowadzenia ewidencji grobów, a w szczególności prowadzenia ksiąg cmentarnych, oraz określa pojęcie zwłok i szczątków w rozumieniu niniejszej ustawy, postępowanie ze zwłokami i szczątkami oraz warunki ich ekshumacji i przewozu.

Art. 21.

1. Nadzór nad przestrzeganiem przepisów niniejszej ustawy oraz przepisów wykonawczych do ustawy sprawują starostowie, wójtowie, burmistrzowie (prezydenci miast) oraz właściwi miejscowo inspektorzy sanitarni.
2. Ogólny nadzór nad sprawami objętymi niniejszą ustawą sprawują według właściwości ministrowie właściwi: do spraw administracji publicznej i do spraw zdrowia.

Art. 22.

W ustawie z dnia 28 marca 1933 r. o grobach i cmentarzach wojennych (Dz.U. Nr 39, poz. 311) art. 10 otrzymuje brzmienie:

"Art. 10. Do grobów i cmentarzy wojennych stosuje się odpowiednio przepisy o cmentarzach i chowaniu zmarłych."

Art. 23.

Traci moc ustawa z dnia 17 marca 1932 r. o chowaniu zmarłych i stwierdzaniu przyczyny zgonu (Dz.U. Nr 35, poz. 359 z późniejszymi zmianami).